În sfîrşit, în legătură cu inscripţia monumentală no. 878, amintind o refacere a zidurilor oraşului sub Marcus Aurelius, într-o împrejurare ce nu-i poate fără legătură cu invazia costobocilor în Peninsula Balcanică şi Grecia, la argumentele autorului în sprijinul unei datări în anul 172 sînt de adăugat acum consideraţiile lui Emilian Popescu în marginea inscripţiilor din Tropaeum Traiani publicate în această revistă (mai sus, p. 185 şi urm.)[1].

D. M. Pippidi

SEX. PROPERTII *Elegiarum liber secundus*. Edidit Petrus Johannes Enk, Leiden, A. W. Sijthoff, 1962, 2 volume, 136 şi 482 p.

Alcătuitorul ediţiei şi-a consacrat întreaga viaţă studierii *Elegiilor* lui Properţiu. Sînt mai bine de cincizeci de ani de cînd a publicat *Ad Propertii Carmina commentarius criticus* şi, deşi între timp a editat două piese de Plaut (*Mercator* şi *Truculentus*) şi *Cynegeticele* lui Grattius, cum şi lucrări de istoria literaturii latine, totuşi, după propria lui mărturisire, n-a încetat nici un moment de a avea ca principală preocupare cercetarea operei lui Properţiu. Astfel a reuşit să publice în 1946 prima carte a poetului, însoţită de o bibliografie generală propertiană, iar acum, după 16 ani, cartea a doua, unde a adăugat continuarea bibliografiei generale, cuprinzînd lucrările tipărite între 1940 şi 1960 (în total 23 de pagini, peste 250 de titluri, multe dintre ele fiind însoţite de referinţe asupra recenziilor). La sfîrşit, se ataşează mai multe facsimile de manuscrise şi o fotografie a unei stînci cu imaginea pretinsă a Niobei.

În primul tom al volumului al doilea găsim, pe lîngă prefaţă, *Prolegomena*, conţinînd note filologice asupra ediţiei, aprecieri asupra caracterului lui Properţiu, apoi toate pasajele din opera poetului care prezintă asemănări cu pasaje din poeţii anteriori sau posteriori, cu observaţiile editorului, în sfîrşit, bibliografia şi textul cărţii a doua a *Elegiilor*, cu un aparat critic, pentru care P. J. Enk a colaţionat din nou toate manuscrisele folosite. Volumul al doilea cuprinde un amplu comentar al textului, vers cu vers, şi un indice alfabetic al cuvintelor şi expresiilor comentate. Întreaga lucrare e redactată în latineşte.

Dispunem acum de un instrument de lucru care ne dispensează de a mai aduna date privitoare la cartea a doua a lui Properţiu şi la activitatea poetului în general. Pentru fiecare vers în parte, avem gata strînse toate ipotezele şi toate comentariile, însoţite de părerea editorului. Textul este prezentat la nivelul celor mai exigente ediţii actuale.

Sîntem cu toţii de acord să considerăm pe Properţiu ca pe un poet sincer, care exprimă sentimente reale, spre deosebire de Ovidiu şi chiar de Tibullus, mai puţin convingători. Dar cred că se exagerează atunci cînd se face exegeză pe fiecare frază a autorului, pentru a se trage din opera lui informaţii concrete asupra întîmplărilor din viaţa lui. Este vorba totuşi

[1] În timp ce se tipăreşte această dare de seamă, iau cunoştinţă de ingenioasa conjectură a lui Günter Dunst (*Kuhn's Ztschr. f. vergl. Sprachforschung*, LXXVIII, 1963, p. 147—153), care, în r. 19 al inscripţiei no. 1517, în cuvîntul mutilat ΑΡΧΙ. ΑΛΛΑΡΟΣ, propune să se recunoască ἀρχιγάλλαρος (Mai-marele unui grup de γάλλαροι: Hesych. gl. 105, I p. 361 Latte), termen nou în ierarhia dionysiacă şi avînd înţelesul de „dansatori în serviciul zeului" (*op. cit.*, p. 152, n. 1). Acelaşi cuvînt trebuie acum restituit şi în inscripţia dionysiacă din Apollonia Pontică CIG, II, 2052 = IGB, I, 401.

https://biblioteca-digitala.ro

de artă, adică, în ultimă analiză, de ficţiune, şi nu cred că e cazul să stabilim un jurnal cu aspect cronologic al relaţiilor poetului cu Cynthia. Era Properţiu fricos, aşa cum deduce un comentator din faptul că mai multe pasaje încep cu *Non ego nunc uereor...* ? Ca un argument încă mai convingător a fost folosit versul *Nullus de nostro sanguine miles erit.* Pe drept cuvînt Enk respinge acest fel de a raţiona, fără să fie el însuşi cu totul scutit de eroarea de a crede că toate elementele intrigii cutării sau cutării elegii sînt neapărat copiate după realitate. Poetul are nevoie să-şi diferenţieze unităţile şi de aceea este obligat să folosească situaţii noi la fiecare elegie nouă, eventual să le inventeze. Pe de altă parte trebuie lăsată o anumită margine pentru manieră, care este limpede că nu poate fi străină de opera unui alexandrin. Dar este oare nevoie să ne punem problema dacă poetul era sau nu fricos, ca să putem judeca valoarea operei ?

Să sperăm că nu va trebui să aşteptăm prea mult încheierea monumentalei ediţii, operă a vieţii lui P. J. Enk.

Al. Graur

P.S. Din păcate, dezideratul formulat în fraza de încheiere a recenziei a fost respins în chip brutal de soartă : în momentul cînd dăm revista la tipar ne vine ştirea tristă că P.J. Enk a încetat din viaţă.

APULÉE, *Métamorphoses, IV 28—VI 24. Le conte d'Amour et de Psyché* („Erasme". Collection de textes latins commentés, publiée sous la direction de Pierre Grimal). Paris, „Les Presses Universitaires de France", 1963, 140 p. in 16°.

Noua colecţie de texte clasice publicată la *Presses Universitaires* sub îngrijirea profesorilor Pierre Grimal (pentru seria latină) şi Robert Flacelière (pentru seria greacă) e destinată, în intenţia editorilor, învăţămîntului superior din Franţa şi de aiurea. Studenţii de toate gradele şi chiar membrii mai tineri ai corpului profesoral găsesc în ea, într-o prezentare exemplară şi la preţuri accesibile, lucrări de mică întindere sau pagini reprezentative din opere oricît de vaste în ediţii critice însoţite de introduceri şi de comentarii lingvistice şi istorice. Introducerile sînt mici monografii, informate şi competente, iar comentariile — destinate în primul rînd să faciliteze înţelegerea autorilor—, un model de sobrietate şi de precizie. În aceste condiţii, succesul de public nu s-a lăsat aşteptat, şi colecţia numără astăzi 6 volumaşe în seria greacă (Isocrate, Menandru, Apollonios din Rhodos, Lucian, o Antologie a poeţilor elegiaci, Plutarch) şi 10 în cea latină : Seneca, Tacit, Ovidiu, Vergiliu, Caesar, Plaut, Titus Livius, Lucan, Apuleius.

Ultimul text latin apărut — *Metamorphoseis IV 28—VI 24* — e îngrijit de Pierre Grimal, directorul seriei, care a editat şi comentat în cadrul aceleiaşi colecţii dialogul lui Seneca *De breuitate uitae.* În cazul scriitorului din Madaura efortul principal al editorului trebuia să se îndrepte inevitabil în două direcţii : situarea basmului despre Eros şi Psyche în cadrul celorlalte producţii similare ale antichităţii şi punerea în lumină a particularităţilor unui stil care — mai ales în paginile din *Metamorfoze* care fac obiectul ediţiei — se situează la egală distanţă de canonul clasic şi de libertatea limbii vorbite. Problemele de istorie literară şi religioasă sînt tratate cu prudenţă în Introducerea care — subliniind caracterul excesiv al oricărei inter-

https://biblioteca-digitala.ro